

JOLANTA IGNATOWICZ-SKOWROŃSKA

Uniwersytet Szczeciński, Wydział Filologiczny
Szczecin

skjj2@poczta.onet.pl

ORCID: 0000-0002-5163-9862

Aktualizacje zwrotu *wyjść z szuflady* w tekstach współczesnej polszczyzny

Słowa kluczowe

innowacje frazeologiczne, frazeologiczne innowacje uzupełniające, semantyka

Keywords

phraseological innovations, supplementing phraseological innovations, semantics

Rzeczownik *szuflada* – według informacji zawartych w *Słowniku etymologicznym języka polskiego* Wiesława Borysia – funkcjonuje w polszczyźnie od XVII wieku jako zapożyczenie z języka niemieckiego *Schublade* ‘szuflada’¹. Odnajdujemy go w *Słowniku języka polskiego* Samuela Bogumiła Lindego, przy czym ani w tym, ani w dwóch kolejnych zbiorach – w słownikach wileńskim i warszawskim – nie odnotowano żadnych związków frazeologicznych z tym komponentem. Jako pierwszy zwrot z członem *szuflada* rejestruje *Słownik języka polskiego* pod red. Witolda Doroszewskiego, w którym odnotowany jest frazeologizm *pisać do szuflady* ‘pisać dzieła, utwory literackie itp. nie przeznaczając ich do druku i upowszechnienia, nie dla czytelników’. Według informacji zawartych w *Nowej księdze przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* pod red. Juliana Krzyżanowskiego zwrot ten, czy lepiej: jego prototyp, po raz pierwszy pojawił się w 1902 roku, odnotował go

¹ Por. Wiesław Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego* (Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005), 608.

wówczas Henryk Goldstein w *Przyczynkach do „Księgi przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich” S. Adalberga*². Dokładniejsza kwerenda przekonuje jednak, że przytoczony w *Nowej księdze* za Goldsteinem tekst pochodzi z komedii Aleksandra Fredry pt. *Odludki i poeta* wydanej w 1880 roku w *Dzielał Aleksandra Fredry*, t. II, gdzie czytamy: *Powiedz, u nas twój talent co obiecać może? / Każdy co pisze, pisze dla zysku lub chwały. / Zysku, nie znajdziesz wcale, albo bardzo mały; / I choćbyś był Homerem, gdy pieniędzy nie masz, / Twój rękopism w szufladzie do śmierci zatrzymasz*³. W *Nowej księdze przysłów* pojawia się też – jako drugie poświadczenie użycia tego zwrotu – przykład pochodzący od Redakcji, datowany na rok 1957⁴.

W nowszych słownikach frazeologicznych odnotowano więcej związków z tym komponentem, a mianowicie połączenia: *schować, odłożyć* itp. *coś do szuflady*; *coś trafiło do szuflady* ‘przestać na razie się czymś zajmować, odłożyć coś na później; nie być realizowanym’ (WSF PWN, 535)⁵, *pisać do szuflady* ‘pisać teksty, utwory literackie itp., nie przeznaczając ich do druku’ (WSF PWN, 360; WSF-MN, 777; WSF-PF, 190⁶; WSJP-Ż), (*mieć, trzymać*) *coś w szufladzie* 1. dezapr. ‘ukrywać coś; przechowywać coś; oszczędzać coś; nie dawać, nie pokazywać innym’ 2. ‘zwlekać z załatwieniem jakiejś sprawy’ 3. ‘mieć włożone do szuflady’ (WSF-MN, 777), *wyjmować coś z szuflady* 1. ‘ujawniać, wyjmować z ukrycia’ 2. ‘zacząć zajmować się czymś, co długo czekało na załatwienie’ 3. ‘brać z szuflady to, co się w niej znajduje’ (WSF-MN, 777), (*zamykać, chować*) *coś w szufladzie* 1. ‘chować coś przed innymi, zacząć przechowywać; trzymać w ukryciu’ 2. ‘odkładać załatwienie jakiejś sprawy’ 3. ‘wkładać do szuflady’ (WSF-MN, 777), *odłożyć coś do szuflady* ‘nie zajmować się czymś przez jakiś czas, zaprzestać realizacji czegoś’ (WSF-PF, 173), *schować coś do szuflady* ‘nie zajmować się czymś na jakiś czas, zaprzestać realizacji czegoś’ (WSF-PF, 237), pot. *z różnych szuflad* ‘używane do określenia obiektów różniących się między sobą i mających niejednakowe pochodzenie’ (WSJP-Ż). Przypomnijmy też, że we współczesnych zbiorach leksykograficznych zarejestrowane są związki z komponentem *szufladka*, a mianowicie zwrot *włożył, wcisnął, wepchnął* itp. *kogoś, coś do jakiejś szufladki* ‘zaszeregować, zaliczyć kogoś, coś do jakiejś grupy, kategorii mechanicznie, bez względu na indywidualne cechy kogoś, czegoś’ (WSF PWN, 535), i wyrażenie *pamięć szufladkowa* ‘pamięć, w której zapamiętywanie i przypominanie odbywa się na zasadzie skojarzeń zewnętrznych, a nie związków treściowych i logicznych’ (WSF PWN, 337). Brakuje natomiast w słownikach

² Henryk Goldstein, *Przyczynki do „Księgi przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich” S. Adalberga*, cz. II (Warszawa: nakład autora, 1902); cyt. za: *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, kier. red. Julian Krzyżanowski, t. II (Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1970), 940.

³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ Objasnienia stosowanych w artykule skrótów słowników znajdują się na końcu pracy.

⁶ W *Wielkim słowniku frazeologicznym* związek *pisać do szuflady* ma następującą definicję: ‘zajmować się twórczością pisarską dla siebie, bez zamiaru ukazania czytelnikom efektów swojej pracy’ (WSF-PF, 190).

połączenia *wyjsć z szuflady*, z którego aktualizacją – w różnych znaczeniach – zetknęłam się w ciągu ostatnich kilku miesięcy. Tej frazeologicznej innowacji uzupełniającej⁷ chcę poświęcić niniejsze rozważania, przy czym analizowane niżej przykłady aktualizacji zwrotu *wyjsć z szuflady* pozyskałam dzięki wyszukiwarce internetowej *Google* oraz wyszukiwarce PELCRA i MONCO PL udostępnionych na stronach NKJP IPI PAN.

Pierwsze, poświadczone największą liczbą przykładów, znaczenie zwrotu *wyjsć z szuflady* jest nawiązaniem do treści frazeologizmu *pisać do szuflady*, ale znaczy coś odmiennego: *wyjsć z szuflady* to bowiem ‘upublicznić swoją dotychczas skrywaną twórczość, zaprezentować ją odbiorcom’. Najstarszy odnaleziony przykład takiej aktualizacji związku pochodzi z roku 2005, większość jednak stanowią cytaty datowane na lata 2011–2017:

1. *Klub Literacki Helikon z Polanicy Zdroju zaprasza wszystkich miłośników poezji i muzyki etnicznej na wyjątkowy wieczór! [...] Cześć od dawna jest znana w środowisku artystycznym, a cześć dopiero „wychodzi z szuflady”* (http://www.polanica.pl/aktualnosc-1239-wieczor_z_poezja_i_muzyka_etniczna.html – 24.01.2017, dostęp 30.09.2017).
2. *Musisz wychodzić z szuflady, bym mogła czytać twoje wiersze, równie dobre jak szuflada, mam nadzieję, że po tak gorących moich prośbach mnie nie zawiedziesz i będą mogła czytać Twoje utwory zawsze z pełnym podziwem. A jak ich nie wyjmiesz z szuflady, pozostanie mi tylko domniemywać, jak dobra mogłaś w owej szufladzie stworzyć poezję:))* (Usenet – pl.hum.poezja 22.04.2005).
3. *Dziś oficjalnie-fejsbukowo wychodzę z szuflady i choć trochę się boję i czuję się jak golas to radość mnie wypełnia. Domowe melodie to projekt kilkunastu własnoręcznie nabytych i skomponowanych piosenek. W domu. Razem z płaczem, spalonym garnkiem, gorączką i dziurawą skarpetą. Nagrywam* (<http://www.deon.pl/po-godzinach/rozrywka--relaks/muzyka/art,683,niedzielne-inspiracje-vol-46-domowe-melodie.html> – 5.08.2012, dostęp 12.05.2017).
4. *Prof. Czyżewski: media pomagają wynalazkom wyjsć z szuflady/Pokazanie wynalazku w mediach to metoda, by nie leżał on dłużej w szufladzie, ale znalazł*

⁷ Pojęciem frazeologicznej *innowacji uzupełniającej* posługuję się w znaczeniu, jakie przypisał jej Stanisław Bąba, a mianowicie jako wynik sięgnięcia przez wytwórcę tekstu poza normę frazeologiczną, przyswojenie jej związku niefunkcjonującego w niej dotychczas; por. Stanisław Bąba, *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1989), 46. Na temat genezy frazeologicznych innowacji uzupełniających por. tamże, s. 47–48. Por. też: Stanisław Bąba, Jarosław Liberek, „O sposobach pomnażania zasobu frazeologicznego współczesnej polszczyzny”, w: Stanisław Bąba, Jarosław Liberek, *Ze studiów nad frazeologią współczesnego języka polskiego* (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2011), 76. Por. na ten temat również: Stanisław Bąba, Piotr Fliciński, Jarosław Liberek, „Nowe jednostki frazeologiczne w zasobie współczesnej polszczyzny”, w: Stanisław Bąba, Piotr Fliciński, Jarosław Liberek, Krzysztof Skibski, *Szkice frazeologiczne* (Poznań: Wydawnictwo Rys, 2013), 51–57; Piotr Fliciński, „Sposoby pomnażania współczesnego zasobu frazeologicznego polszczyzny”, w: *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Teoria. Zagadnienia ogólne*, red. Stanisław Bąba, Krzysztof Skibski, Michał Szczyszek (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2010), 21–32.

zainteresowanie inwestorów – mówi PAP prof. Andrzej Czyżewski. Opracowane przez jego zespół Cyber-oko wygrało telewizyjny plebiscyt na „Polski Wynalazek 2013 roku” (<http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,394756,prof-czyzewski-media-pomagaja-wynalazkom-wyjsc-z-szuflady.html> – 5.04.2013, dostęp 30.09.2017).

Lektura przytoczonych cytatów utwierdza w przekonaniu o innowacyjności zwrotu, której świadomi są również jego użytkownicy, biorący go często w cudzysłów, jak ma to miejsce w cytacie 1, pochodzącym z roku 2017. W zacytowanych kontekstach odpowiednio – w 1 i 2 – mowa jest o upublicznianiu własnej twórczości literackiej, poetyckiej, ale już w cytacie 3 mówi się o dobrodziejstwach Internetu, który umożliwia publikację własnoręcznie napisanych i skomponowanych piosenek, a w cytacie 4 – o dobrodziejstwie mediów, które pozwalają upubliczniać wynalazki naukowe. A zatem o ile zwrot *pisać do szuflady* miał ograniczoną odnośność realną, traktował o tworzonych tylko dla siebie tekstach literackich, innowacja uzupełniająca *wyjscie z szuflady*, choć najczęściej pojawia się w takich realiach, stopniowo rozszerza swój zakres na inne przejawy działalności twórczej: zarówno w zakresie kultury, sztuki, jak i nauki. Z lektury cytatów wynika również, że zwrot funkcjonuje w uzusie w formie dwuaspektowej: *wyjscie – wychodzi z szuflady* i należy do zwrotów jednomiejscowych. Ma przy tym dwojaki schemat łączliwości z kontekstem minimalnym: pierwszy wyznacza łączliwość z rzeczownikami osobowymi *kto + wychodzi z szuflady*, drugi – łączliwość z rzeczownikami niesobowymi, będącymi synonimami wytworów ludzkiego umysłu, działalności twórczej (*wynalazki*): *co + wychodzi z szuflady*. Realizując odpowiedni schemat, zwrot wnosi nieco inne treści: *ktoś wychodzi z szuflady* ‘ktoś upublicznia swoją twórczość artystyczną lub naukową, wcześniej skrywaną, stworzoną tylko dla siebie lub niemającą szans na publikację’; *coś wyszło z szuflady* ‘coś (jakieś przejawy działalności twórczej człowieka), wcześniej nieprezentowane szerszej publiczności, zostaje upublicznione, zaprezentowane szerokiemu audytorium’. Zauważmy również, że analizowany zwrot funkcjonuje w uzusie również w postaci znominalizowanej – jako *wyjście z szuflady*⁸, czego przykładem są cytaty 5–8:

5. *Po przejściu na rentę „ujawniła” się jako poetka. Pisanie to jej wielka pasja, która długo czekała na „wyjście” z szuflady. Pisanie dotąd było anonimowe, bo uważała: że nic nie jest warte. Udział w Konkursie „Wrzeczono” w 1995r., w którym została laureatem spowodował, że Jej osobowość zaistniała (<http://www.jaslo4u.pl/gminny-dzien-kobiet-i-odznaczenie-marii-tomasik-newsy-jaslo-16517> – 13.03.2014, dostęp 12.05.2017).*

⁸ Andrzej Maria Lewicki proces nominalizacji zwrotów zalicza do zjawisk regularnych, wchodzących w zakres tzw. derywacji syntaktycznej; por. Andrzej Maria Lewicki, *Studia z teorii frazeologii* (Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, 2003), 60–61.

6. *Dla obu poetek niezwykle ważne było „wyjście z szuflady” i pokazanie świata własnych tekstów i konfrontacja z czytelnikiem.* (<http://www.jaslonet.pl/kultura/mbp-jaslo-swiezosc-poetyckiej-strofy,12609.html> – 17.02. 2014, dostęp 30.09.2017).
7. *Serce roście, patrząc na te czasy – jak powiedziała jedna z jurorek, cytując Jana Kochanowskiego – że tyle osób w różnym wieku nie zdradza tęsknot do języka pisanego. Potrafi oderwać się od komputera, telewizora, by unieść się na skrzydłach Pegaza. Ogłaszając konkurs poetycki dajemy szansę na wyjście z szuflady tekstom i sprawiania autorom chwil radości.* (<https://gminazamosc.pl/odkryte-talenty-zasiegu-reki> – 22.01.2016, dostęp 30.09.2017).
8. *Korzyści osobiste, które daje mi blog, to przede wszystkim zaspokojenie podstawowej potrzeby twórcy do dzielenia się swoimi pracami i znajdowania odbiorców. W pewnym sensie to “wyjście z szuflady”. Ważną rzeczą jest też konfrontacja z odbiorcami, z opiniami i przemyśleniami innych osób, która “w realu” jest niestety ograniczona czasem i odległością.* (<http://www.epiotrkow.pl/artukul/Blog--ich-prywatna-droga-doludzi,9027> – 19.11.2011, dostęp 30.09.2017).

Jeśli chodzi o drugie znaczenie innowacyjnego zwrotu *wyjść z szuflady*, sprawa jest bardziej skomplikowana. Wprawdzie związek ten – pojawiając się w tekstach współczesnej polszczyzny – nawiązuje do zanotowanego w słownikach znaczenia frazeologizmu *włożyć, wcisnąć, wepchnąć* itp. *kogoś, coś do jakiejś szufladki* ‘zaszeregować, zaliczyć kogoś, coś do jakiejś grupy, kategorii mechanicznie, bez względu na indywidualne cechy kogoś, czegoś’ (WSF PWN, 535) oraz do treści czasownika *zaszufladkować* książk. ‘zaklasyfikować kogoś, coś w sposób powierzchowny, mechanicznie, według jakiegoś schematu’⁹, jednak w uzusie stanowi element szerszej grupy innowacyjnych związków, rodziny derywacyjnej, której elementy pozostają względem siebie w relacjach derywacji¹⁰ i – czasami też – wariacji. Oto, po pierwsze, wykorzystane do poszukiwań materiałowych wyszukiwarki dostarczyły przykładów istnienia w tekstach współczesnej polszczyzny innowacyjnych realizacji zwrotu *włożyć, wcisnąć, wepchnąć* itp. *kogoś, coś do jakiejś szufladki* jako *włożyć kogoś, coś do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady*¹¹, czego świadectwem są cytaty 9–11:

⁹ Por. *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. IV, red. Stanisław Dubisz (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003), 895.

¹⁰ Por. następującą definicję *rodziny derywacyjnej*: „Rodzina derywacyjna obejmuje zbiór związków frazeologicznych, które łączą tożsamość niektórych leksemów i podobieństwo znaczenia, różnią natomiast: strukturą wewnętrzną, właściwościami syntagmatycznymi i niektórymi komponentami znaczenia”; por. Andrzej Maria Lewicki, Anna Pajdzińska, Bożena Rejakowa, *Z zagadnień frazeologii. Problemy leksykograficzne* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987), 24.

¹¹ Z perspektywy teorii poprawności frazeologicznej S. Bąby innowacja *włożyć kogoś, coś do szuflady* byłaby innowacją regulującą; por. Bąba, *Innowacje*, 60–64.

9. *Trochę mało szczegółów odnośnie jej stosunku do Ciebie przez te 4 miesiące, ale z tego co napisałaś, wydaje mi się że „włożyła” Cię do szuflady z napisem „przyjaciel”* (www.forumowisko.pl, 14.10.2008).
10. *My już mamy sukces. Jeżeli słucha nas więcej o pięćdziesiąt osób niż przy palącym się kubie na parafii, to już jest sukces. Naszym największym sukcesem byłoby gdyby ktoś włożył nas po prostu do szuflady z muzyką, a nie tylko z hipopem* („Gazeta Wrocławska” 19.02.2002).
11. *I choć rzeczywiście wszyscy znali i lubili tę potworkowatą postać, nikt nie „włożył” Janusza Gajosa do szuflady. Bo Gajos jest aktorem wielkim i wybitnym. Udowodnił to wielokrotnie w teatrze, telewizji, filmie* („Dziennik Łódzki” 23.10.2003).

Zwroty *włożyć, wcisnąć, wepchnąć itp. kogoś, coś do jakiejś szufladki i włożyć kogoś, coś do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady* pozostają względem siebie w relacji wariancji, realizując sens ‘zaszeregować, zaliczyć kogoś, coś do jakiejś grupy, kategorii mechanicznie, bez względu na indywidualne cechy kogoś, czegoś’.

Po drugie, obok innowacji *włożyć kogoś, coś do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady*, w użyciu są poświadczone mniejszą lub większą liczbą przykładów aktualizacje innych związków z komponentem *szuflada*, m.in. tytułowy zwrot *wyjść z szuflady*, ale też związki *ktoś jest w szufladzie, ktoś wpadł w szufladę, ktoś trafił do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady, ktoś ucieka z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady, ktoś zamyka kogoś w (jakiejś, z czymś itp.) szufladzie, ktoś wyciąga kogoś z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady*:

12. *[...] nie zapomnij że Darek jest zawsze w szufladzie wyżej nad Tobą* (Usenet – pl.sci.psychologia).
13. *Nie chciał być Bondem, by nie wpaść „w szufladę”* (<http://www.tvn24.pl/magazyn-tvn24/alkohol-antysemityzm-przemoc-skruszony-grzesznik-powraca-dohollywood,83,1675>, dostęp: 12.05.2017).
14. *Tam zacząłem sobie porządkować pojęcie o aktorstwie. - No i jako aktor trafił Pan do szuflady z napisem: komedia. - Ale ja się nie dam zamknąć w szufladzie. W teatrze grywam całkiem niekomediowe role* („Gazeta Krakowska” 19.07.2003).
15. *Pytano po pokazie, dlaczego właśnie taki temat - katolicki ksiądz o homoseksualnych preferencjach i jego dramat? Boję się, że w Polsce nie uciekniesz już z szuflady z napisem „skandalistka”, życzliwi mówią „kontrowersyjna”. W Polsce już dawno włożono mnie w taką szufladę [...]* (<http://www.tvn24.pl/szumowska-moj-film-to-refleksja-w-jakim-miejscu-znajduje-sie-kosciol,305846,s.html>, dostęp 12.05.2017).
16. *Nie zamykają się w ramach jednego tylko gatunku, nie spełniają standardowych oczekiwań, nie przyzwyczajają publiczności do stałego wizerunku. Uciekają z szuflady* (<http://epoznan.pl/rozrywka-wydarzenie-41837>, dostęp 12.05.2017).

17. *Autor nowatorskiej techniki zdjęć rwanych przyznaje, że wciąż nie może „wyjść” z szuflady, do której został włożony przez krytyków i odbiorców („Gazeta Krakowska” 11.03.2004).*
18. *Paschalska broni sesji w „CKM-ie”: „Staralam się wyjść ze szuflady grzeczej Oli!” Gwiazda Klanu w 2004 roku postanowiła zerwać wizerunkiem grzeczej Oli z serialu i rozebrała się dla magazynu CMK. (<https://wp.tv/i,paschalska-broni-sesji-w-ckm-ie-staralam-sie-wyjsc-ze-szuflady-grzeczej-oli,mid,2003499,cid,4052,klip.html?ticaid=619f66>, dostęp 30.09.2017).*
19. *XI Karnawał Języka Polskiego w Zespole Szkół nr 1 im. Gustawa Morcinka wpisuje się w Rok Rzeki Wisły i wyciąga z szuflady Władysława Broniewskiego, pokazując, że nie tylko poeta rewolucyjnym był. Motto XI Karnawału Języka Polskiego: „By po odbitym w Wiśle księżycu się tulać i widzieć wszystko” (<http://tychy.naszemiasto.pl/artukul/xi-karnawal-jezyka-polskiego-w-zs-1-w-tychach-wisla-i,4025012,art,t,id,tm.html>, dostęp 12.05.2017).*

Funkcjonujące w przytoczonych wyżej cytatach zwroty pozostają względem siebie w relacjach derywacji i wariancji, przy czym elementem nienacechowanym omawianej rodziny derywacyjnej jest poświadczony nielicznymi przykładami użycia zwrot *być w szufladzie*, realizujący treść ‘być zaszufladkowanym, zaszeregowanym do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający czyjeś indywidualne cechy’. W relacji ingresywizacji pozostają względem niego zwroty *ktoś₁ wpadł do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady // ktoś₁ trafił do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady* ‘ktoś₁ zaczął być zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy’, wskazujące na moment początkowy znajdowania się w stanie, o którym informuje zwrot nienacechowany *być w szufladzie*. Oba zwroty pozostają ze sobą w relacji wariancji. Relację finalizacji wnoszą zwroty *ktoś₁ wychodzi z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady* i *ktoś₁ ucieka z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady* będące synonimami treści: ‘ktoś₁ przestaje być zaliczany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy’, zwroty pozostające ze sobą w relacji wariancji. Z kazuatywizacją natomiast mamy do czynienia w przypadku zwrotów *ktoś₂ wkłada kogoś₁ do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady* i *ktoś₂ zamyka kogoś₁ w (jakiejś, z czymś itp.) szufladzie*. Dwa pierwsze związki, pozostające ze sobą w relacji wariancji, wskazują, że to czyjeś działania powodują, że ‘ktoś₁ zostaje zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy’, a związek trzeci – *ktoś₂ wyciąga kogoś₁ z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady* – jest synonimem treści: ‘ktoś₂ sprawia, że ktoś₁ przestaje być zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy’. Przeprowadzone rozważania można zilustrować w sposób przejrzysty, zestawiając analizowane związki i ich znaczenia w tabeli 1.

Tabela 1. Zwroty realizujące treść ‘być zaszufladkowanym, zaszeregowanym do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający czyjeś indywidualne cechy’

Znaczenie zwrotu	Zwroty
ktoś ₁ jest zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający czyjeś indywidualne cechy	<i>ktoś₁ jest w szufladzie</i>
ktoś ₁ zaczął być zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy	<i>ktoś₁ wpadł do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady // ktoś₁ trafił do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady</i>
ktoś ₁ przestaje być zaliczany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy	<i>ktoś₁ wychodzi z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady // ktoś₁ ucieka z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady</i>
ktoś ₂ sprawia, że ktoś ₁ zostaje zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy	<i>ktoś₂ wkłada kogoś₁ do (jakiejś, z czymś itp.) szuflady // ktoś₂ zamyka kogoś₁ w (jakiejś, z czymś itp.) szufladzie</i>
ktoś ₂ sprawia, że ktoś ₁ przestaje być zaszeregowany do jakiejś kategorii osób w sposób mechaniczny, pomijający jego indywidualne cechy	<i>ktoś₂ wyciąga kogoś₁ z (jakiejś, z czymś itp.) szuflady</i>

Przejdźmy do ostatniego, trzeciego znaczenia innowacyjnego związku *wyjść z szuflady*, a mianowicie treści ‘zdecydować się na jakiś czyn, który w danych okolicznościach jest ryzykowny, trudny dla kogoś, kto ma się nań zdecydować’. Jego prawdopodobną genezę najlepiej ukazują cytaty 24:

24. *Jak wyjść z firmowej szuflady // Zostać czy odejść? To dylemat wielu pracowników. Wątpliwości mają zwłaszcza ci, którzy pracują w firmie od kilku lat i nie widzą w niej dla siebie możliwości rozwoju. Czują się niedocenieni i wypaleni. Ale i tak się wahają, czy szukać nowego pracodawcy. Znane jest wygodne, a zmiana stresuje. No, ale kto nie próbuje, ten nie zyskuje. Poza tą firmą jest życie / Kolejny dzień w pracy. Wszyscy pracownicy siedzą przy biurkach. Wydaje się być bezpiecznie i stabilnie. Nagle przed nimi pojawia się drabina. Jeden z pracowników wchodzi na nią i opuszcza bezpieczną szufladę. Reszta głosem krasnoludków z filmu „Kingsajz” woła: „Nie odchodź! Premia, nowy laptop, miejsce na parking, nie żal ci? Bo z powrotem nie wpuszczą”. Ale jednak zaciekawieni pytają: „Jak tam jest?”. Pracownik z góry odpowiada: „Sami musicie zobaczyć”. To jedna z odsłon kampanii Pracuj.pl zatytułowanej „Gratulujemy odważnym” (<https://www.pb.pl/jak-wyjsc-z-firmowej-szuflady-734755>, dostęp 30.09.2017).*

W cytacie tym pojawiają się wyraźne odwołania do filmu *Kingsajz*¹² oraz kampanii wizerunkowej portalu Pracuj.pl pt. „Gratulujemy odważnym”, prowadzonej od września

¹² *Kingsajz* – polska komedia fantasy z 1987 r., wyreżyserowana przez Juliusza Machulskiego; tytuł filmu (ang. *king size* – „królewski rozmiar”) nawiązuje do pojawiającego się w filmie napoju, dającego krasnoludkom wymiary zwyczajnego człowieka – czyli właśnie „królewski rozmiar”. Akcja filmu rozgrywa się

do listopada 2013 roku¹³. Za ich przyczyną – jak się wydaje – interesujący nas zwrot zaczął funkcjonować w uzusie¹⁴. Przykłady jego użycia, tym razem w postaci derywatów syntaktycznych – *wyjscie z szuflady*, *wychodzenie z szuflady* – pojawiają się również w dwóch kolejnych cytatach:

25. *Swoim doświadczeniem podzieliła się także Angelika Sitek, która niemal trzy lata brała udział w przygotowaniach do ŚDM naszej archidiecezji, oraz dbała o obsługę medialną wydarzenia, relacjonując m.in. to, co działo się podczas ŚDM i Tygodnia Diecezjalnego nie tylko w Częstochowie, ale także Wieluniu, Radomsku i Zawierciu. – [...] Padły słowa o tym, żeby nie chować swojego życia do szuflady ale, kiedy chce się spotkać Chrystusa, żeby wyjść Mu na przeciw - mówiła dziennikarka i dodała, że odkryła, że „te ostatnie, bardzo aktywne trzy lata, to było wyjście z szuflady, po to, żeby zaświadczyć, że spotkałam żywego Chrystusa w Kościele i za to niech Pan Bóg będzie uwielbiony” – podsumowała Angelika Sitek (<http://niedziela.pl/artukul/24630/To-byl-Dobry-Wieczor-z-Moca---koncert-77>, dostęp 12.05.2017).*
26. *Wczoraj z Tańcem z gwiazdami pożegnała się Katarzyna Pakosińska. Wdzięczna rodzinie, Stefano i wszystkim swoim fanom celebrytka wróci zapewne do dawnego trybu życia – czyli występów w Kabarecie Moralnego Niepokoju. Póki co zapewniła, że udział w show zmienił jej życie i poradziła kobietom, żeby nie bały się zmian i „wychodzenia z szuflady” (<http://www.kozaczek.pl/plotka/9-odcinek-tanca-z-gwiazdami-galeria-foto-33642>, dostęp 12.05.2017).*

W 25 fragmencie jest mowa o świadectwie osoby, która włączając się w organizację Światowych Dni Młodzieży, przełamała własną nieufność i bierność, otwierając się w ten sposób na nowe, inspirujące przeżycia i doświadczenia. W cytacie 26 z kolei przypomniana jest wypowiedź Katarzyny Pakosińskiej, polskiej artystki kabaretowej, która w 2011 roku wzięła udział w 13 edycji „Tańca z gwiazdami”. Żegnając się z programem, *zapewniła, że*

w podziemiach Instytutu Badania Czwartorzędu, gdzie znajduje się zamieszkała przez krasnoludki kraina zwana Szuflandią. Jej mieszkańcy żyją w nieprawdopodobnym ścisku i biedzie, pod rządami despotycznego nadszyszkownika Kilkujadka. Niektórzy z mieszkańców Szuflandii, dzięki tajemniczemu napojowi zwanemu Kingsajzem, zyskują ludzkie wymiary i mogą opuścić Szuflandię, by żyć i pracować jako zwyczajni ludzie; por. *Kingsajz*, dostęp 18.10.2017, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kingsajz>.

¹³ *Marketing przy kawie*, dostęp 24.10.2017, <https://marketingprzykawie.pl/esspresso/pracuj-pl-gratuluj-odwaznym-wideo>.

¹⁴ Używany w tym znaczeniu zwrot *wyjść z szuflady* ma zatem źródła w kulturze masowej, co dla współczesnych frazeologicznych innowacji uzupełniających jest zjawiskiem dość typowym; por. na ten temat: Grażyna Majkowska, „Źródła nowej polskiej frazeologii”, w: *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji V. Frazeologizmy*, red. nauk. Iwona Kosek, Renata Makarewicz, Katarzyna Zawilska (Opole: Zakład Poligraficzny UWM, 2015), 148–167; Beata Nowakowska, *Nowe połączenia wyrazowe we współczesnej polszczyźnie*, (Kraków: Wydawnictwo LEXIS, 2005); Dorota Połowniak-Wawrzonek, *Wpływ mediów na współczesną polską frazeologię* (Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, 2010).

udział w show zmienił jej życie i poradziła kobietom, żeby nie bały się zmian i „wychodzenia z szuflady”.

Podsumowując, w tekstach współczesnej polszczyzny od pewnego czasu pojawia się frazeologiczna innowacja uzupełniająca *wyjść z szuflady*, która funkcjonuje w nich w trzech różnych znaczeniach, przybierając też różne formy derywacyjne i wariantowe. Po pierwsze, licznie poświadczony jest użycie zwrotu *ktoś, coś wychodzi, wyszło z szuflady*, który realizując schemat składniowy *ktoś wychodzi z szuflady*, wnosi znaczenie ‘ktoś upublicznia swoją twórczość artystyczną lub naukową, wcześniej skrywaną, tworzoną tylko dla siebie lub niemającą szans na publikację’; a realizując schemat *coś wyszło z szuflady*, jest synonimem sensu ‘coś (jakieś przejawy działalności twórczej człowieka), wcześniej nieprezentowane szerszej publiczności, zostają upublicznione, zaprezentowane szerokiemu audytorium’. Po drugie, tytułowy zwrot *wyjść z szuflady* – co ilustrują również liczne przykłady użycia – jest częścią rodziny derywacyjnej innowacyjnych związków, z których część pozostaje względem siebie również w relacji wariacji, a mianowicie *ktoś jest w szufladzie*, *ktoś wpadł w szufladę*, *ktoś trafił do (jakiejs, z czymś itp.) szuflady*, *ktoś ucieka z (jakiejs, z czymś itp.) szuflady*, *ktoś wyszedł, wychodzi z (jakiejs, z czymś itp.) szuflady*, *ktoś zamyka kogoś w (jakiejs, z czymś itp.) szufladzie*, *ktoś wyciąga kogoś z (jakiejs, z czymś itp.) szuflady*. Elementy tej rodziny, pozostając w relacjach derywacyjnych względem słabo poświadczonego w uzusie związku nienacechowanego *być w szufladzie*, wnoszą nowe znaczenia ingresywizacji, finalizacji i kauzatywizacji. Po trzecie, neofrazeologizm *wyjść z szuflady* w trzecim z opisanych znaczeń jest synonimem treści ‘zdecydować się na jakiś czyn, który w danych okolicznościach jest ryzykowny, trudny dla kogoś, kto ma się nań zdecydować’. Wszystkie trzy znaczenia mają odmienną motywację, nawiązując do istniejących już w języku zwrotów, wyrazów czy elementów kultury masowej. Można zatem powiedzieć, że analizowane tu znaczenia frazeologicznej innowacji uzupełniającej to w istocie rzeczy trzy homonimiczne nowe związki frazeologiczne *wyjść z szuflady I*, *wyjść z szuflady II* i *wyjść z szuflady III*. Sądząc jednak, że na ich pojawienie się w polszczyźnie oraz popularność miał wpływ inny neofrazeologizm o podobnym częściowo składzie komponentowym i schemacie syntaktycznym, a mianowicie kalka z języka angielskiego *wyjść z szafy*¹⁵. Jego nowość, atrakcyjność i wysoka frekwencja użyć w tekstach dały być może asumpt do utworzenia konstrukcji analogicznej, a mianowicie *wyjść z szuflady*.

¹⁵ Wyrażenie *wyjście z szafy* rejestruje WSJP-Ż, definiując je jako ‘ujawnienie swojej odmiennej orientacji psychoseksualnej’ i wskazując jako źródłową angielską konstrukcję *coming out of the closet*; por. *Wyjście z szafy*, dostęp 18.10.2017, http://wsjp.pl/do_druku.php?id_hasla=43157&id_znaczenia=4717979.

Bibliografia

Wykaz słowników wraz z rozwiązaniem ich skrótów

- SFWP-BL – Bąba, Stanisław, Jarosław Liberek, *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001.
- SJPD – Doroszewski, Witold, red. *Słownik języka polskiego*. T. I–XI. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, 1958–1969.
- USJP – Dubisz, Stanisław, red. *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. I–IV. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
- WSF-MN – Müldner-Nieckowski, Piotr. *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa: Świat Książki, 2003.
- WSF-PF – Fliciński, Piotr. *Wielki słownik frazeologiczny*. Poznań: Wydawnictwo: IBIS, 2012.
- WSF PWN – Kłosińska, Anna, Elżbieta Sobol, Anna Stankiewicz, oprac. *Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005.
- WSJP-Ż – Żmigrodzki, Piotr, red. *Wielki słownik języka polskiego PAN*. Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków, 2007 – <http://www.wsjp.pl>.

Literatura przedmiotu

- Bąba, Stanisław, Piotr Fliciński, Jarosław Liberek. „Nowe jednostki frazeologiczne w zasobie współczesnej polszczyzny”. W: Stanisław Bąba, Piotr Fliciński, Jarosław Liberek, Krzysztof Skibski. *Szkiece frazeologiczne*. Poznań: Wydawnictwo Rys, 2013, 51–57.
- Bąba, Stanisław, Jarosław Liberek. „O sposobach pomnażania zasobu frazeologicznego współczesnej polszczyzny”. W: Stanisław Bąba, Jarosław Liberek. *Ze studiów nad frazeologią współczesnego języka polskiego*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2011.
- Bąba, Stanisław. *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1989.
- Boryś, Wiesław. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005.
- Fliciński, Piotr. „Sposoby pomnażania współczesnego zasobu frazeologicznego polszczyzny”. W: *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Teoria. Zagadnienia ogólne*, red. Stanisław Bąba, Krzysztof Skibski, Michał Szczyszczek. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2010, 21–32.
- Goldstein, Henryk. *Przyczynki do „Księgi przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich” S. Adalberga*. Cz. II. Warszawa: nakład autora, 1902; cyt. za: *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, kier. red. Julian Krzyżanowski. T. II. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1970.
- Lewicki, Andrzej Maria. *Studia z teorii frazeologii*. Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, 2003.
- Lewicki, Andrzej Maria, Anna Pajdzińska, Bożena Rejakowa. *Z zagadnień frazeologii. Problemy leksykograficzne*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987.
- Majkowska, Grażyna. *Źródła nowej polskiej frazeologii*. W: *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji V. Frazeologizmy*, red. nauk. Iwona Kosek, Renata Makarewicz, Katarzyna Zawilska. Opole: Zakład Poligraficzny UWM, 2015.
- Nowakowska, Beata. *Nowe połączenia wyrazowe we współczesnej polszczyźnie*. Kraków: Wydawnictwo LEXIS, 2005.
- Połowniak-Wawrzonek, Dorota. *Wpływ mediów na współczesną polską frazeologię*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, 2010.

Źródła internetowe

- Wyjście z szafy*. Dostęp 18.10.2017, http://wsjp.pl/do_druku.php?id_hasla=43157&id_znaczenia=4717979.
- Marketing przy kawie*. Dostęp 24.10.2017. <https://marketingprzykawie.pl/espresso/pracuj-pl-gratuluje-od-waznym-wideo/>.
- Kingsajz*. Dostęp 18.10.2017. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kingsajz>.

Aktualizacje zwrotu *wyjść z szuflady* w tekstach współczesnej polszczyzny

Streszczenie

Przedmiotem rozważań w niniejszym artykule jest pojawiająca się od pewnego czasu w polszczyźnie frazeologiczna innowacja uzupełniająca *wyjść z szuflady*, która funkcjonuje w tekstach w trzech różnych znaczeniach, przybierając też różne formy derywacyjne i wariantowe. Po pierwsze, licznie poświadczony jest użycie zwrotu *ktoś, coś wychodzi, wyszło z szuflady*, który realizując schemat składniowy *ktoś wychodzi z szuflady*, wnosi znaczenie ‘ktoś upublicznia swoją twórczość artystyczną lub naukową, wcześniej skrywaną, tworzoną tylko dla siebie lub niemającą szans na publikację’; a realizując schemat *coś wyszło z szuflady*, jest synonimem sensu ‘coś (jakieś przejawy działalności twórczej człowieka), wcześniej nieprezentowane szerszej publiczności, zostają upublicznione, zaprezentowane szerokiemu audytorium’. Po drugie, zwrot *wyjść z szuflady* jest elementem rodziny derywacyjnej innowacyjnych związków, z których część pozostaje względem siebie również w relacji wariacji, a mianowicie *ktoś jest w szufladzie, ktoś wpadł w szufladę, ktoś trafił do (jakiejs, z czymś itp.) szuflady, ktoś ucieka z (jakiejs, z czymś itp.) szuflady, ktoś wyszedł, wychodzi z (jakiejs, z czymś itp.) szuflady, ktoś zamyka kogoś w (jakiejs, z czymś itp.) szufladzie, ktoś wyciąga kogoś z (jakiejs, z czymś itp.) szuflady*. Elementy tej rodziny, pozostając w relacjach derywacyjnych względem słabo poświadczonego w uzusie związku nienacechowanego *być w szufladzie*, wnoszą nowe znaczenia ingresywizacji, finalizacji i kauzatywizacji. Po trzecie, neofrazeologizm *wyjść z szuflady* w trzecim z opisanych znaczeń jest synonimem treści ‘zdecydować się na jakiś czyn, który w danych okolicznościach jest ryzykowny, trudny dla kogoś, kto ma się nań zdecydować’.

Updating the phrase *wyjść z szuflady* in texts of the present-day Polish language

Summary

The article contains an analysis of the supplementing phraseological innovation *wyjść z szuflady* [‘to leave a drawer’], which has been appearing for some time in Polish; it has three different meanings and various derivative and variant forms. Firstly, in frequently quoted usage the phrase *ktoś / coś wychodzi / wyszło z szuflady* [‘somebody / something leaves / left a drawer’] following the syntactic pattern *ktoś wychodzi z szuflady* [‘somebody leaves a drawer’] means ‘somebody makes public their artistic or academic work, which was hidden and created only for the author without any chance to be published’; the pattern *coś wyszło z szuflady* [‘something left a drawer’] means ‘something (some manifestations of human creative activity) before unknown to the wider public has just been made public’. Secondly, the phrase *wyjść z szuflady* [‘to leave a drawer’] is an element of the derivative family of innovative idioms, part of which are in variant relation to one another, namely *ktoś jest w szufladzie, ktoś wpadł w szufladę, ktoś trafił do*

(*jakiejs, z czymś and the like*) *szuflady, ktoś ucieka z (jakiejs, z czymś and the like) szuflady, ktoś wyszedł, wychodzi z (jakiejs, z czymś and the like) szuflady, ktoś zamyka kogoś w (jakiejs, z czymś and the like) szufladzie, ktoś wyciąga kogoś z (jakiejs, z czymś and the like) szuflady*. Some elements of that family, which are in derivative relations with an unmarked and rare idiom *być w szufladzie* [‘to be in a drawer’], add new meanings of ingressiveness, finalisation and causativity. Thirdly, the neo-idiom *wyjść z szuflady* [‘to leave a drawer’] means ‘to decide to do something that under the circumstances is risky and difficult for the person who is to make the decision’.

Cytowanie

Ignatowicz-Skowrońska, Jolanta. „Aktualizacje zwrotu *wyjść z szuflady* w tekstach współczesnej polszczyzny”. *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* 17 (2018): 163–175. DOI: 10.18276/sj.2018.17-10.